

Egy kis elmefuttatás az írói elnevezés fölött.

Mielőtt a daguerreotypek sorzatába kapnék, a t. cz. közönség engedelmével előre bocsátom a következő sorokat, melyekben ki akarom mutatni azt, hogy az írói elnevezés a mi édes Magyarországunkban igen sok viszontagságon mene már keresztül.

Hja, ezt csodálnunk nem is lehet, ha elgondoljuk, hogy alig két, három évtized óta mennyire szaporodott a magyar értelmiség, mennyire kellett viszont megsokasodniok az íróknak is, elannyira, hogy a kritika hajdani befolyása az irodalomra nézve csaknem elenyészett, s tőle senki sem retteg már, lévén minden lapszerkesztő — néhány kivételével — saját lapja (és saját maga) köre- és érdekében kritikus. Innen jön azután az is, hogy azon néhány, tudományosan kiképzett kritikus, ki a jelen irodalmi világban a régiek nyomát iparkodik követni, többnyire gúny és ignoranciával találkozik, mire példáink voltanak, elég szomorúságunkra.

Szigoru kritikai ellenőrködés pedig szükséges minden nemzet irodalmában, különben féktelenségekre mi könnyen akadunk; hanem megkivántatik, hogy az ellenőrködő kritika önzés, érdek, és személyeskedés nélküli, és értelmes legyen.

A ki a magyar irodalom eseményeit tanulmányozta, az tudni

fogja, mily befolyást gyakoroltak a hajdani Figyelmező, továbbá Bajza kritikai lapjai és más hason irányu folyóiratok különösen arra, hogy az irodalomban egy-egy egyén soha se bitorolja azt a polczot, melyet neki az »író«-i név nyújt.

A magyar irodalom ujjaszületése idejében vajmi nehéz volt valakinek szert tenni az írói névre; csakhogy a ki végre kivívta azt magának, annak neve örökzöld koszorúval van körülövezve, annak neve élni fog, míg él a nemzet. Kevesen voltak az irodalom bajnokai, de e kevésben sok volt az erő, s ez erő nemes vala.

Hajdan dicsvágy, hiuság nem vitt senkit az irodalmi térre, merthajdan saját név alatt még nem tartatott »honnete« dolognak az írás; ez leginkább bizonyul abban, hogy Kazinczy Ferencz egy harátjához irt levelében megezáfolni volt kénytelen a reá mondott »hiu« nevet e miatt; a miből leginkább kitűnik az, hogy sokat, igen sokat kellett küzdeni azon dicsőknek, kik szellemiségünk fátyláját szent buzgalom és bátorsággal ragadták kézhez és vitték előre. Legyen áldott nevök mindörökké.

Azután kezdődött a kritika korszaka; megrostáltak itt minden munkát emberül, és — értelmesen. Ama kritikákból a fellépő író tanulhatott sokat de elkeserítések, charlatán személyeskedésekkel sohe nem találkozott; egy kis dicséret azon itesektől többet hatott, mint hatott volna ezer kézszerítés és kedvek barátom titulus, mert a kritika akkor tisztelve és félve volt.

Kiket azután megilletett az írói elnevezés, azokkal tisztában volt az összes irodalom.

Ez így volt hajdan.

Jelenleg az »író« nagyon kétséges elnevezés, s még kétségesebb állapot.

A politikai élet megszűnt, s szellemiségünk oly erővel kezdett kifejlődni, hogy míg egy részt könnyezett a honfi örömeiben, másrészt megrezzent, ha eszébe jutott, hogy ezen sok folyóirat-

nak élni is kell, s ennyi folyóiratot munkákkal is el kell látni, erre pedig sok tehetséges író kíváncsit.

Lőnek igen is; egy némely lap segédjei mást se tettek, csak az ingyenmunkákat javígtatták a — sajtó alá.

Elkezdett országvilág írni, s irt megfoghatlan mennyiséget össze, s a szegény kritikára, ha napestig beszélt is, csak az hallgatott, a kinek nem szólt. A sok fiatal ember tódult az írói pályára; könyv, kapa, szurkos fonál sarokba dobott, és lőnek versek, lőnek novellák, lőnek »közkedvességű költők«, tehetséges novellairók, »reményekre jogosító« apró szentek.

S a kik így lettek írókká, azokkal nincs tisztában az összes irodalom.

Mert mai világban egy adomát lefirkantott hazareménye, ki egyébiránt azt sem tudja, Árpád élt-e előbb vagy Bernát Gazsi bátyám, fiatal írónak neveztetik.

Mai világban egy hiu lapszerkesztő, kit az ég különös kegyelme tart fenn a journalistikán, holmi gögös, imponáló versirót, hosszú képpel közkedvességű költőnek decralál és tukmál olvasóira.

Mai világban egy-egy kiváló és nagy tehetség, kit egyedül illethetne az írói vagy költői név, igen gyakran félreértetik, kevélységgel és az irodalom demagogizálásával szívesen vádoltatik . . . mert irigykedünk.

Mai világban a kenyéririgység is lábra kezd kapui, s az irodalom szent fogalmát merőben sértő dolgokra ad alkalmat; a polemiák megszűntek irodalmi kérdések felett vitatkozni, hanem személyeskedések és előfizetőknek horograkerítése sokaknak tartalmok, Mindezeket pedig elmondtak már sokan, kiknek az irodalom szent ügye leginkább szívökön fekszik. Én csak azt kívántam ezáltal kimutatni, hogy a mi jelen irodalmunkban igen sokan vannak, a kiket íróknak nevezünk, de ezt a nevet bitorolják, vagynak pedig számosan, ki sokkal többek, mint a miknek elneveztetnek, vagy a miknek be vannak mutatva; és hiány-

zik nálunk a komolyan ellenörkődő, részrehajlatlan kritika, a mi meg volt hajdan, a melynek befolyása alatt támadtak elő legnagyobb íróink, kiket csak bámulni tudunk, s meg nem foghatjuk, miért tündökölnek úgy.

Az írói elnevezés tehát mai világban igen kétséges, s még kétségesb állapot.

Pedig íróvá nem fog avatni senki senkit, ha csak önlelke ereje nem készíti teremteni oly műveket (legyenek e művek csekély avagy nagy számmal) melyeket mindenki önkénytelenül jóknak kényszerül elismeri. Azért kötelessége lenne minden irodalmi férfinak akárkiben nem a kit, de a mit tekinteni (miként ezt sok nagy emberünk és minden józan irodalombarát teszi) s akkor a lehordások vagy feldicsérésekre nem mondanák ezt az olvasók: »De előbb látni akarom a művet, azután hiszem el« — a mi legfőbb bizonyítéka annak, hogy a mai nagyszámu kritikus karnak (ha nygvan ezt mondani lehet; én részemről három-négyet ismerek el kiképzettnek) hitele az újabb korban nagyon, nagyon csökkent, s ezáltal az írói elnevezés csak nagyobb homályba burkoltatik.

De hát mi által lehet reáismerni a valódi tehetségre? — fogja kérdeni némely olvasóm?

Nincs ennél természetesebb.

A genie önkénytelen hat, s a geniet egypár hasáb elolvastával is megismeri akárki, és a legegyszerűbb ember is örömet kívánja magában, hogy bárcsak ismét olvashatna tőle minél előbb valamit, mert szívet lelkét meghódít a valódi író, a született költő. A nagy közönség (ha hogy izlése el nincs korcsosítva, a hogy minálunk hála Isten nincs is) a legpártatlanabb, és legtermészeteseb ítélő, s leginkább képes felfogni a valódi tehetség behatásait, épen, mivel természetes ép izlése önkénytelenül elfordul attól, a mi a költészetben izetlen vagy erőltetett.

Az ily népszerű férfiak, az ily közkedvességű írók,

kiket a józan publikum megszeret, és a józan kritika elismer, az ily egyének azután a valódi írók, s ezeket megilleti az írói elnevezés.

Való, hogy ennek elérése sok körülménytől is függ, és hogy lemondásteljes buzgalom, küzdelemre bátor szív, és főleg toll kívántatik, hanem a ki önmagában erőt érez, az fejtse azt ki, és ne rettegjen vissza semmitől, s kivivandja magának az írói nevet.